

Červen 2026

Úspěch, který nemáme přehlédnout: ústup absolutní chudoby ve světě

Martin Zeman

Shrnutí

Dlouhodobý pokles absolutní chudoby patří mezi nejvýznamnější úspěchy moderní globalizované ekonomiky. Během posledních desetiletí se stovky milionů lidí dostaly nad hranici extrémní chudoby, především díky ekonomickému růstu, rozvoji lidského kapitálu, lepší dostupnosti zdravotní péče, vzdělání a postupnému zapojování chudších zemí do světové ekonomiky. Tento pokrok však není samozřejmý ani definitivní. Po roce 2019 se tempo snižování chudoby výrazně zpomalilo a zbývající extrémní chudoba se stále více soustřeďuje do regionů se slabými institucemi, konflikty a vysokou zranitelností vůči externím šokům.

Hlavní body

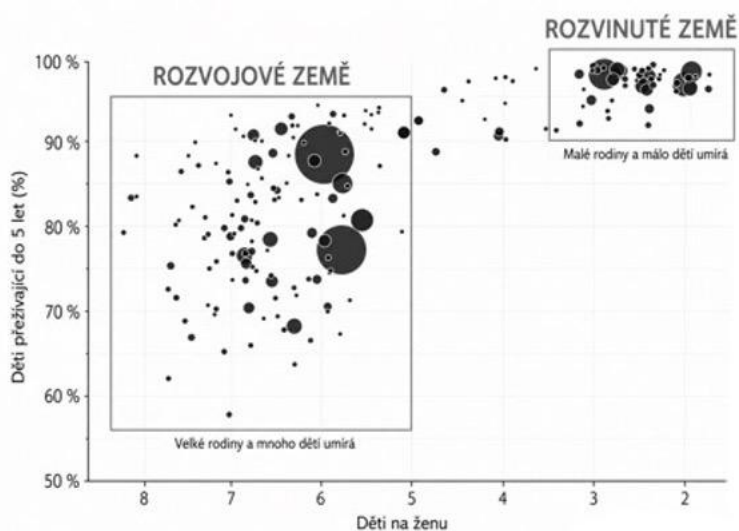
- Podíl lidí žijících v extrémní chudobě klesl z historicky velmi vysokých hodnot na méně než desetinu světové populace, což zásadně změnilo životní podmínky stovek milionů lidí.
- Další pokrok se po pandemii COVID-19 výrazně zpomalil a nejchudší země zůstávají mimořádně citlivé na konflikty, slabé instituce a externí ekonomické šoky.
- Boj s chudobou se přesouvá od plošného globálního trendu k cílené podpoře subsaharské Afriky a dalších zranitelných regionů, kde bude rozhodující růst, kvalita institucí a investice do lidského kapitálu.

V posledních desetiletích došlo k výraznému poklesu absolutní chudoby. Tento proces je možné bez jakékoliv nadsázky považovat za jeden z největších úspěchů moderní globalizované ekonomiky. Zatímco ještě na počátku osmdesátých let minulého století žila téměř polovina obyvatel planety pod hranicí extrémní chudoby, v posledních letech se tento podíl pohybuje pod úrovní jedné desetiny světové populace (World Bank, 2024a, 2024b).

Tento výjimečný globální úspěch však zůstává ve veřejné diskusi často nedoceněn. Přitom jde o pokrok zcela zásadní. Již samotné matematické vyčíslení může mnohé překvapit, mnohem podstatnější je však dopad na každodenní životy lidí. Extrémní chudoba znamená každodenně řešit, zda bude dostatek jídla, omezený přístup k pitné vodě, absenci základní zdravotní péče, nemožnost zajistit vlastním dětem vzdělání či obuv. Znamená to vařit na otevřeném ohni, spát na zemi, a nikoli na matraci, či nemít přístup k elektrické energii. Jde o situaci trvalé nejistoty a vysoké zranitelnosti vůči jakémukoliv externímu šoku (World Bank, 2024a)

Hans Rosling ve své publikaci Faktomluva (2018) jasně popsal, proč si lidé často nejsou vědomi takto zásadního pokroku a proč si systematicky zkreslují realitu. Na jedné straně je zcela zřejmé, že média výrazně upřednostňují negativní a konfliktní témata. Toto nastolování agendy médií způsobuje, že veřejnost podceňuje dlouhodobě pozitivní trendy, a to i navzdory skutečnosti, že empirická data ukazují zásadní zlepšení globálních životních podmínek. Hans Rosling provedl řadu testů mezi veřejností, studenty i elitami, v nichž ověřoval, jaký obraz o světě lidé mají. Ukázalo se, že představy až 80 % lidí jsou značně zkreslené. Na uzavřené otázky, tedy otázky se čtyřmi možnostmi odpovědi, z nichž je pouze jedna správná, odpovídají lidé systematicky hůře než při náhodném tipování. Rozpor mezi realitou a její percepcí je způsoben mediálním zkreslením. Dále ho ovlivňuje evoluční nastavení lidského mozku, který je orientován na vyhledávání hrozeb. Svou roli hrají také zastaralé znalosti, kdy lidé pracují s informacemi z minulosti. Neméně důležité jsou i zjednodušené mentální modely, například dělení světa na bohatý a chudý. To vše vede k tomu, že lidé vnímají svět negativněji, než by odpovídalo skutečnosti. (Rosling et al., 2018)

Graf č. 1: Vztah mezi počtem dětí na ženu a přežitím dětí do pěti let ve starším zobrazení světa.

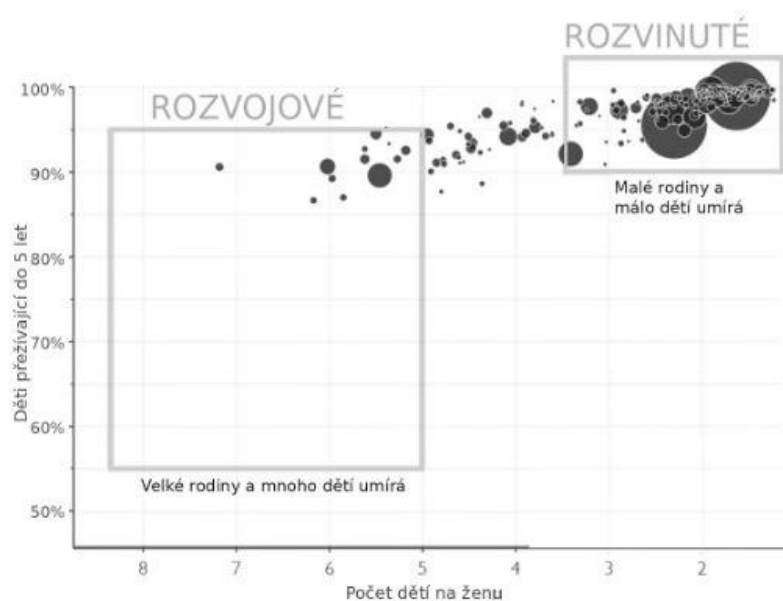
Zdroj: Převzato a upraveno podle Rosling et al. (2018); datové zdroje: UN IGME a UN Population Division.

Typickým příkladem je graf nad textem, který zobrazuje, jak svět vnímá velká většina lidí. Zachycuje vztah mezi počtem dětí na jednu ženu a podílem dětí, které přežijí do pěti let věku. Každá bublina

reprezentuje konkrétní stát a její velikost odpovídá velikosti populace dané země. V levé části grafu můžeme vidět země, které se vyznačují vysokou plodností a nižší mírou přežití dětí. Tyto země by většina z nás pravděpodobně označila za země rozvojové. Naopak v pravé části grafu se nacházejí země s nízkou plodností a velmi vysokou mírou přežití dětí. Tyto země by většina z nás pravděpodobně označila za země rozvinuté. Tento graf tedy nejspíše odpovídá vnímání světa velké části veřejnosti. Jeho zásadním problémem však je, že není aktuální. Údaje v grafu pocházejí z roku 1965, jsou tedy přibližně 60 let staré (Rosling et al., 2018).

Pokud se však podíváme na novější data z konce minulého desetiletí (graf níže), je patrné, že drtivá většina zemí se posunula směrem doprava nahoru, tedy k nižší míře plodnosti a vyšší míře přežití dětí. Jinými slovy, z hlediska našeho vnímání světa se posunula od zemí rozvojových směrem k zemím rozvinutým. To naznačuje významný pokrok těchto zemí zejména v oblasti ekonomické úrovně, zdravotní péče a celkové kvality života. Rozdíl mezi rozvojovým a rozvinutým světem se tak v mnoha ohledech zmenšuje a většina světové populace dnes žije v podmínkách, které byly ještě před několika desetiletími zcela nepředstavitelné (Rosling et al., 2018; United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2024; United Nations Inter-agency Group for Child Mortality Estimation, n.d.).

Graf č. 2: Posun zemí směrem k nižší porodnosti a vyššímu přežití dětí podle novějších dat.

Zdroj: Převzato a upraveno podle Rosling et al. (2018); datové zdroje: UN IGME a UN Population Division.

Současný stav

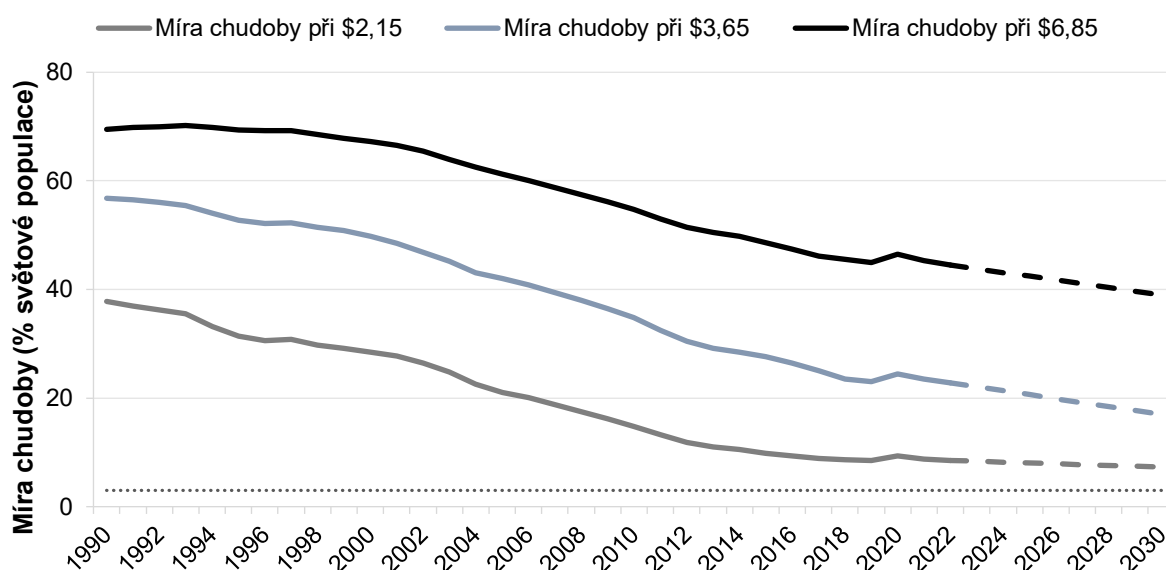
Z dlouhodobého hlediska je trend jednoznačně pozitivní. Podíl lidí žijících v extrémní chudobě klesl přibližně ze 40 % světové populace v roce 1981 na méně než 10 % v posledních letech. To odpovídá více než 1,5 miliardy lidí, kteří se dostali nad hranici extrémní chudoby. Jinými slovy, více než 1,5 miliardy lidí, především z Číny a Indie, se výrazně zlepšily životní podmínky. Nikdy v předcházející historii lidstva nedocházelo k takto dynamickému nárůstu životní úrovně, jakého jsme byli svědky v posledních desetiletích (Rosling et al., 2018; World Bank, 2024a, 2024b).

Absolutní chudoba je definována jako život pod hranicí minimálního příjmu nutného k zajištění základních životních potřeb. Světová banka v publikaci Poverty, Prosperity, and Planet Report 2024

pracovala se základní hranicí 2,15 USD na osobu a den v paritě kupní síly z roku 2017. V roce 2025 byla mezinárodní hranice extrémní chudoby aktualizována na 3,00 USD na osobu a den v paritě kupní síly z roku 2021. V absolutních číslech se počet lidí žijících v extrémní chudobě podle použité hranice a datové verze pohybuje přibližně ve stovkách milionů osob (World Bank, 2024a, 2024b, 2025).

Důležité je však zároveň uvést, že od roku 2019 se tento pokrok v důsledku řady externích šoků, zejména pandemie COVID-19, výrazně zpomalil. Míra extrémní chudoby je dnes pouze mírně nižší, než byla před pandemií, a v mnoha zemích zůstává dokonce vyšší než před pěti lety. Nejchudší země jsou totiž vůči externím šokům výrazně zranitelnější. Zejména země v subsaharské Africe či v konfliktních regionech mají slabé zdravotnictví, nedostatečně rozvinuté sociální systémy a nízkou diverzifikaci ekonomiky (World Bank, 2024a).

Graf č. 3: Vývoj globální míry chudoby podle hranic 2,15 USD, 3,65 USD a 6,85 USD na osobu a den v paritě kupní síly 2017.

Zdroj: World Bank (2024a), Figure O.1, na základě Poverty and Inequality Platform, verze září 2024.

Při použití vyšší hranice chudoby na úrovni 3,65 USD žije v chudobě přibližně 1,7 miliardy lidí, tedy asi 21,4 % světové populace. Při použití ještě vyšší hranice 6,85 USD na osobu a den žije v chudobě přibližně 43,6 % světové populace. Tato hranice je typická pro země s vyššími středními příjmy. Přestože je zřejmé, že počet lidí žijících pod hranicí chudoby se bude dále snižovat, tempo samotného poklesu se zpomaluje. S postupným snižováním podílu obyvatel žijících v chudobě se celý proces stává obtížnějším. Zbývající populační skupiny jsou často koncentrovány v regionech s vysokou mírou konfliktů a institucionální slabostí, kde se pokroku dosahuje výrazně obtížněji (World Bank, 2024a).

Klíčovým rysem současného stavu je silná regionální koncentrace chudoby. Subsaharská Afrika tvoří přibližně 16 % světové populace, ale připadá na ni až 67 % lidí žijících v extrémní chudobě. V zemích, jako je Demokratická republika Kongo či Jižní Súdán, přesahuje podíl extrémně chudých 50 % populace (World Bank, 2024a, 2024b).

Naopak východní Asie představuje příklad dramatického poklesu chudoby. Samotná Čína snížila míru extrémní chudoby z přibližně 88 % v roce 1981 na méně než 1 % v roce 2015 a pouze v této zemi bylo z chudoby vyvedeno více než 800 milionů lidí (World Bank, 2024a).

Příčiny chudoby

Globální chudoba není determinována ani demograficky, ani přírodními podmínkami. Existuje řada zemí s rozsáhlým nerostným bohatstvím, které přesto často patří mezi nejchudší státy světa. Tento fenomén je označován jako prokletí přírodních zdrojů a poukazuje na skutečnost, že dostupnost vzácných zdrojů sama o sobě nevede k hospodářské prosperitě ani ke snižování chudoby (Sachs & Warner, 2001). Ostatně velká část chudoby se soustřeďuje do zemí subsaharské Afriky, které jsou bohaté na významné zásoby nerostných surovin, jako jsou ropa, diamanty či kovy (World Bank, 2024a).

Nerostné bohatství totiž může paradoxně přispívat k přetrvávání chudoby. Prvním důvodem je slabost institucí a šíření korupce. V zemích s velkým objemem příjmů z nerostných surovin často dochází ke koncentraci bohatství v rukou úzce vymezených elit, což vede k nerovnoměrnému rozdělování výnosů. Namísto investic do veřejných statků podporujících ekonomický růst, jako jsou vzdělání či zdravotnictví, jsou tyto zdroje často využívány neefektivně.

Druhým významným faktorem je vznik konfliktů o kontrolu nad zdroji. Samotné ovládnutí nerostného bohatství může představovat motivaci pro ozbrojené skupiny či mocenské elity, což vede k destabilizaci státu. Podle empirických dat se chudoba stále více koncentruje v zemích postižených konflikty. V takovém prostředí dochází k narušení ekonomické činnosti, postupnému odlivu investic a zhoršování životních podmínek obyvatel (Sachs & Warner, 2001; World Bank, 2024a).

Dalším důležitým aspektem je nedostatečná transformace příjmů z přírodních zdrojů do lidského kapitálu. Přestože stát disponuje značnými příjmy, tyto zdroje často nejsou investovány do vzdělání, zdravotní péče či technologického rozvoje. Výsledkem je nízká produktivita práce a nízká úroveň vzdělání, která omezuje přístup k produktivním pracovním místům a reprodukuje chudobu napříč generacemi. V tomto kontextu se často hovoří o pasti chudoby, kdy se nízké příjmy, špatné zdraví a nedostatek vzdělání vzájemně posilují. To následně podporuje mezigenerační přenos chudoby, protože jednotlivci nemají přístup k nástrojům, které by jim umožnily zlepšit jejich ekonomickou situaci (Acemoglu & Robinson, 2012; World Bank, 2024a).

Samotná extrémní chudoba je dnes mimořádně silně koncentrována v zemích se slabým státem. Kvalita politických institucí a úroveň politické stability jsou zcela zásadní pro vytvoření podmínek vedoucích k dlouhodobým investicím. V prostředí nestabilních režimů dochází k častým změnám politického směřování, což snižuje předvídatelnost hospodářské politiky a v krajních případech může vést až ke konfliktům a násilí (Acemoglu & Robinson, 2012; World Bank, 2024a).

Nástroje odstraňování chudoby a rizika

Prvním a nejdůležitějším nástrojem zůstává ekonomický růst. Historická data ukazují, že právě konzistentní ekonomický růst (a rozšíření kapitalizmu) způsobil nejvýraznější snížení chudoby, a to zejména v asijských zemích. Důležitou podmínkou tohoto růstu je skutečnost, že jeho přínosy musejí být distribuovány širším vrstvám populace. Podmínka inkluzivního růstu často úzce souvisí také s kvalitou institucí a mírou politické stability v jednotlivých zemích.

Druhým klíčovým pilířem jsou investice do lidského kapitálu. Výdaje na vzdělávání a zdravotnictví mají podle empirických zkušeností vysokou návratnost a přispívají ke zvyšování produktivity práce. Důležitým nástrojem rozvoje lidského kapitálu může být také přístup k internetovému připojení, které výrazným způsobem zvyšuje informovanost a dostupnost informací i v nejchudších regionech. Nikdy v historii lidstva nebyla teoretická možnost získávat informace přístupná v takové míře i obyvatelům nejchudších regionů jako v současnosti. S jistotou, nikoli však přehnanou mírou nadsázky lze říci, že internetové připojení umožňuje lidem i v nejméně rozvinutých oblastech přístup k informacím, který

se v některých ohledech může přibližovat možnostem obyvatel vyspělých zemí. Již v roce 2024 používalo internet 41 % populace Nigérie, 28 % populace Somálska a 19 % populace Malawi (World Bank, 2024c). Právě internet tak může z tohoto pohledu představovat zásadní „game changer“ v přístupu k informacím.

Důležitým nástrojem jsou samozřejmě také sociální transfery. Velká část nejchudších regionů subsaharské Afriky je na této pomoci do určité míry závislá. Klíčová je však jejich efektivita, tedy aby tyto programy nejen krátkodobě snižovaly chudobu, ale také dlouhodobě přispívaly ke zvyšování příjmů. Zcela zásadní je rovněž to, aby se vysoký podíl těchto prostředků dostal přímo ke konečným příjemcům. Korupce a slabé instituce mohou výrazně snížit efektivitu transferů i celkovou účinnost rozvojové pomoci. Rizikem zůstává také vytvoření závislosti na pomoci. Přestože evidence obecně nenaznačuje systematické snižování pracovní aktivity v důsledku sociálních transferů, špatně nastavené konkrétní programy v minulosti mohly vést k vytvoření závislosti a nedokázaly dlouhodobě zvýšit příjmy příjemců. Ukazuje se proto, že některým subsaharským regionům by vedle sociálních transferů výrazně pomohlo také širší otevření evropských trhů pro jejich zboží.

Závěr

Snižování chudoby představuje jednoznačný úspěch moderního světa, který je podložen robustními daty. Tento trend však není samozřejmý ani nezvratný. Další pokrok bude záviset na kombinaci ekonomického růstu, z něhož budou profitovat širší vrstvy obyvatelstva, kvalitních institucí a investic do lidského kapitálu.

Současně je nutné reflektovat, že problém absolutní chudoby se stále více geograficky koncentruje. Budoucnost boje proti chudobě proto bude méně otázkou plošného globálního trendu a více otázkou cílených intervencí v nejzranitelnějších regionech světa.

Zároveň je nezbytné si uvědomit, že právě trend snižování absolutní chudoby vede k tomu, že stále početnější skupinu světové populace tvoří lidé, kteří již nemusejí každodenně řešit zajištění základních životních potřeb, avšak jejich kvalita života se stále zdaleka nemůže srovnávat s kvalitou života, na kterou jsme zvyklí v ekonomicky vyspělých zemích. To vytváří nové výzvy do budoucnosti, které mohou ovlivnit například globální migraci, tlak na veřejné služby, urbanizaci i celkové rozložení ekonomických příležitostí ve světě.

Zdroje

- Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty. Crown Business.
- Rosling, H., Rosling, O., & Rönnlundová, A. R. (2018). Faktomluva: Deset důvodů, proč se mýlíme v pohledu na svět a proč jsou věci lepší, než vypadají. Jan Melvil Publishing.
- Sachs, J. D., & Warner, A. M. (2001). The curse of natural resources. *European Economic Review*, 45(4), 827-838. [https://doi.org/10.1016/S0014-2921\(01\)00125-8](https://doi.org/10.1016/S0014-2921(01)00125-8)
- United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2024). World Population Prospects 2024. <https://population.un.org/wpp/>
- United Nations Inter-agency Group for Child Mortality Estimation. (n.d.). Child mortality estimates. <https://childmortality.org/>
- World Bank. (2024a). Poverty, Prosperity, and Planet Report 2024: Pathways out of the polycrisis. World Bank. <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-2123-3>
- World Bank. (2024b). Poverty and Inequality Platform (PIP). <https://pip.worldbank.org/>
- World Bank. (2024c). Individuals using the Internet (% of population), Nigeria, Somalia, Malawi. World Bank Open Data. Retrieved June 25, 2026, from <https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS?end=2024&locations=NG-SO-MW&start=2020>
- World Bank. (2025). June 2025 update to global poverty lines. <https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2025/06/05/june-2025-update-to-global-poverty-lines>

Autor

MARTIN ZEMAN

Analytik

Martin Zeman vystudoval Národohospodářskou fakultu a Fakultu podnikohospodářskou na Vysoké škole ekonomické v Praze. Na VŠE také obhájil svou dizertační práci. Odborně se zabývá hospodářskou politikou, fiskální politikou a veřejnými financemi. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a publikuje komentáře v médiích. Několik let působil jako poradce ministryně a také v dalších institucích zabývajících se veřejnými financemi.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

www.politikaspolecnost.cz

+420 602 502 674

office@politikaspolecnost.cz